

Mihálycsa Erika

FÖLDKÖZI

PALERMO

Erkély, álmodozóknak. Padló nincs: ki itt kilépsz, hagyj fel a nehézkedéssel. A kitekintésben egészen légneművé lett, korlátja csupán a kiindulási pontot jelzi, ahonnan a tekintet nekivág. A kovácsoltvas korlát mint rajzgyakorlat: mi a vonalnak az a minimuma, ami a legtöbb időt képes megkötni.

A balkon 4-500 éve a repülés elsajátításán dolgozik. A palota közben megráncosodott, kopaszodásnak indult, bőrét ellepték a májfoltok. Minél porhanyóbbá vékonyodnak a falai, annál inkább megtelik fecskeéggel. A fecskeég nem azonos az éggel, és gyökeresen (léggökeresen) különbözik a sirályégtől, a galambég alapján pedig hiába is próbálnánk elképzelni. Néhány átfedést mutat ugyanakkor a denevéréggel, bár utóbbi értelemszerűen éjszakai. A sirályok röppályája által összegeffittizett ég: nagyívű gesztusfestészet, a tengeri fecskeég ezzel szemben a követhetetlenül gyors, önkkioltó mozgások pixelnyomaiból áll össze: negatívja az üresség fényképek légfolyosórendszere.

A fecskeég: bevezetés a kozmosz természetrajzába.

O rondine che arrondini lu mare. A tengeri fecskék egész nap a tengert kerülik, azt a mini-tengert, ami pont belefér a cikkcakkjaikból összeadódó aszimptotagörbékbe. Van valami eszelős abban, ahogy a magányos röppályákból raj lesz, rajmagány. Nem legyekre vadásznak, hanem a tengerre.

A város térképe mint tetőterasz-kirakós. Klee, csak sokkal kuszább. Műholdról nem lehet pontos képet alkotni róla, mert műholdról követhetetlen, melyik tetőterasz emeletes, melyiknek van cserép- vagy bádog- vagy lugasteteje, s látszik ezért háztetőnek. A város igazi térképét csak a fecskék ismerik: az épületek morfológiája az alaprajzból éppolyan kiismerhetetlen, mint hogyha egy erdőt akarnánk úgy ábrázolni síkban, hogy lerajzoljuk a fatörzsek területét. És talán a macskák. Egy macska a tetőteraszokon háborítatlanul közlekedhet egész városnegyedekben, bekóborolhatja a Cassarót, a Kalsát úgy, hogy csak a korzószerű főutcák, a Via Roma, a Maqueda, a Corso Vittorio Emanuele állják útját a maguk erőszakos és célratörő nyíl-egyenességével. Az sem lehetetlen, hogy az itteni macskák tudjanak repül-

ni, surrogva, mint egy denevér. Palermói denevér: bőrmacska. Tej helyett kávét innának, amit gondos kezek kikészítenének a tonhalkonzerv mellé, és hajnalban a megfelelő tűzfalról vagy párkányról vitorláznának le a legbizalomgerjesztőbb autótetőre, bajszuk végén kis elektromos kisülések. A kicsik néha lezuhannának, mint a fészekből kipottyant fiókák, és az aszfalton végeznék, mint első nap az a járdaszegély mellé dobott vörös kölyök, melyet estére teljesen belepett a por és a szemét.

A lakók mintha állandóan a levitálást gyakorolnák. A nők arasznyi kornusokon közlekednek az aszfalt fölött. Az épületek mind az égnek fordítják az arcukat, mint a barokk szentképek mártírjai: a sikátor méretű utcákról, szűk terekről, a szemetes járdáról nézve leginkább megereszkedett nyakbőrüket, hashurkáikat látjuk. A tornyok csak addig nyújtóznak, amíg a tetők fölött megpillantják a tengert. A kupolák a háztetőknek mutogatják magukat, forognak, míg majolikaszoknyájuk kidagad; fölöttük az ég a tenger visszénye. A lenézett járdák szégyenlősen tapadnak a paloták falához, szörnyű tektonikus gyűrődésekkel igyekeznek a parkoló autók hasa alatt bár az első lépcsők szintjéig, a tekintetek fényébe felmászni, így fogynak ki a járókelők szandáltalpa alól. Helyükbe költözik a szemét, amely a gravitáció törvénye szerint lerakódik keményen, vastagon. Az álmodozók városában nem takarítanak. A falnak állított, túlcsondult kukák fölött kis szoborfülkében Madonna bandzsalít nappal is világító karácsonyfaéggőkkel, mellette vastag fehér festékekkel a falra fújva: IN TRASH WE TRUST. A római decumanus és cardinalis nyomvonala mentén épült utcák négyzethálós rácsmintája is a logika és átláthatóság kétségbeesett, kishitű önfelmutatása az utcára kitüremkedő boltok, három emelettel feljebb a tetőteraszok esztelen burjánzásának. Az Il Capo üzletei, a Vucciria ételespultjai, a Ballarò barokk-orientális zöldséges, halas, húsos, fűszeres asztalai, mint a parti kőtömbök közt guppogó víz, alattomosan kiömlenek az utcákra, elzárják a forgalmat a vásárlók összeérő könyökével, a leszotyogó héjakkal, a halaspultról lecsorgó cseppfolyós szaggal (a kiterített, mindenféle elképzelhető tengeri teremtményt egész nap hűtött vízzel spriccelik, amiből jut bőven a vásárlókra is).

Ahogy fogy a járda, úgy tapadnak a kétoldalt parkoló autók a falakhoz, mint a parti töltés köveire kimosott üvegek, nejlonzacsók, algák. A teljesen kibelezettnek tűnő barokk kápolnácska ajtajára két brutális acéllakat közé tűzött A4-es papírlap kéri, hogy ne zárják el a bejáratot. Előtte parkol másfél autó és két motor.

Legalább tizenöt színárnyalat különbség van a reggeli és az esti fénybe áztatott épületpárkányok és tetők s a falak töve közt. És legalább tizenöt a fényvel leginkább telített párkányok fölötti és az ég közepének kékje közt. Az ég közepén feloldott kék szaharai, mint Antonello da Messina üdvözlégyotton megörökített Máriájának lápisz-lazuli fátyla. Kékkék. A néző azon a helyen áll, ahol a rettenetes szavakat kimondó angyalnak kellene, nincs ennél voyeur-ebb pozíció, de Mária kivonja magát a tekintet alól. A Messinában született Antonello, aki szicíliaiként flamandul tanult meg festeni Itáliában, feltalálta a láthatatlan színházát.

Az ég és a tenger folyamatosan próbálja visszafoglalni a várost: a kupolák az ég kifordított, kifeszített bőre. A napfény minden napszakban más-ként dobol rajtuk. Este csakazértis nekiszalad, mint aki retteg, hogy abba kell hagynia. Fényzárási pánik. Era il ciel un arco azzurro di fulgor. A csegyes, kis bizánci kupolák sorba állított pezsgősüveg-nyakak, mindegyik magába zárja a sivatagi kék robbanását: a hab ezer éve mozaikká kövült, de tovább sistereg, bármikor kilőheti kődugóját.

A Monte Pellegrino sziklája hiába áll olyan kivagyfi módra közvetlenül a tengerparton a város szélén, mint a megmaradás kiáltványa, aminek sok ezer éve a lábához veti a víz három kontinens emberi uszadékát: sárga, szakadozott mészkőarca tükör, amelyet a tenger azért tornyozott fel ide, hogy nézegesse benne magát. A normann időkben a szikla barlangjaiban remeték éltek, köztük egy fiatal nemeslány, Rosalie. Huszonévesen meghalt, és szentté avatták; rózsára és liliumra emlékeztető bőrét befonta a tengeri só, haja kemény lett, mint az elszakíthatatlan tengeri hínár, hangja a hallgatásban olyan repedt, mint a sirályoké, akikkel társalkodott, és ültében hozzákövült a sziklához, fészket raktak benne a gyíkok és a sirályok. 1624-ben, egy hajón behurcolt, pusztító pestisjárvány alatt valakinek eszébe jut, hogy megkeresse maradványait; végighordozzák a városon, a pestis pedig, így írja a városkalauz, azonnal elül. De lehet, hogy azt, ami ötszáz évig, a város vékonyan csordogáló pénzéből legoszerűen épült normann, katalán-góti-kus, késő barokk, klasszicista katedrálisban a sokemeletes pagodaszerű ezüst ereklyetartóban van, egy darab mészkő, a dús, csodás tengeri elváltozás megőrölte rég, mint a sok millió partra mosott döglött kagyló héját. Barlangjából éjjel-nappal a káprázó tengereget nézve feloldódott ő is, míg végül látomás lett a sirályörvény, a szikla és alatta a város, a sócsapos szempillák közt sivatagi délibábként egyszerre közel és távol, és már nem tudta, hogy a sziget, ahol született, létezik-e egyáltalán, vagy csak ivóvíz nélkül hanyódó hajó legénységének a látomása.

Talán mert maguk sem lehettek ebben biztosak, a normann uralkodók nyomot akartak hagyni. Szűk ötven év alatt megépítették a világ három legdéliabbszerűbb templomát. Egyből hármat. Kettőben az apszis obligát, óriás Pantokrátorán kívül még két-két kisebb Pantokrátor is van. Elkel a megerősítés. A mesterek Kairóból és Bizáncból jöttek, és szédülnek ezen a fényből és kőből és valószerűtlen zöldből épült szigeten, mint aki nem szilárd talajon, hanem idővé torlódó fényben jár. Nem is jár, hajózik. Közben otthonról hozott tudásukat szigeti képzeletre cserélik, a Cappella Palatina égboltnál bonyolultabbnak tűnő sztalaktitmennyezetének kairói meseteri arab udvari méltóságok és zenészek portréival festik tele a keresztény templomot.

A lakók ellenállnak a tengerégnek, amíg lehet. Az óváros hátat fordít a tengernek, a Corso Vittorio Emanuele partra kifutó végén a Porta Felice nyitott ikertömbjei senkit nem tévesztenek meg: a kapun kívül alig csordogál a forgalom, a töltésen az üres padok lécei az eltűnést gyakorolják, akárcsak az erkélyek márványpadlói. A mondellói tengerpartra induló 806-os buszra (kék, naná) rádióval felfegyverkezve gyúródnak fel a fűrtökben közlekedő tinik a Piazza Sturzón, a rádió még akkor is üvölt, amikor a napozók közt keresnek helyet a strandlepedőnek, versenyt a tintahalas, gyümölcsös, fagyis, jégkávés, cukorvattás standokon és a bárokban rekeszizomrengetően döngő diszkózenével. Van, aki motorinóján nagy bengahangfalat visz a sziklás part felé, a forgalmi dugóban arabos szicíliai dalok, house, hip-hop, édeskés olasz pop lövellnek ki a letekert ablakokon az injektoros motorok görcsös fuldoklásának ritmusára. Mintha a tenger megnyíló ürességével szemben bizonyítani kellene a létezését. A városban csak a nemrég partot ért bevándorlók csendesek: a Piazza Pretorián, amelyet majdnem teljesen elfoglal a háromkávás, hatalmas késő reneszánsz szökőkút a több tucat életnagyságú meztelen márványszobrával, a napon lehajtott fejjel és némán, egyetlen tömbben áll ötven-száz ember a tartományi parlament székháza előtt. Egy férfi a kút kávján ül kezébe hajtott fejjel, mellette a kávnak támasztva kézzel írt molinó: DIRITTO AL LAVORO – DIRITTO ALLA VITA. Ennél halk szavúbb jogkövetelés csak az lenne, ha az írással fordítaná befelé. Csendjük éppolyan ide nem illő, mint az eredetileg egy firenzei villa kertjébe szánt kútszobrok rajzos-telt, klaszszikus vonalai, ami itt szinte ízléstelennek hat.

A sziget és peremén a város az égben nézegeti magát, és kagylókat gyűjtöget. A normannok előtt begyűjtött már tucatnyi népet, arabokat is. A tenger itt vet előbb-utóbb partra mindenkit, aki a három földrész közt útra

kel, és nincs határozott úticélja; a normannok az araboktól foglalják el, de megtanulják a nyelvüket a görög, latin és héber mellett. Az ő szavaik, gesztusaik, testeik, énekhangjaik összekeverednek, és a város egy idő után szigetül kezd beszélni. Aki szigetül beszél, az mondatonként váltogatja a hangfekvését. Öt-nyolcszáz év kimossa a nyelvből az arab torokhangokat, a latin mássalhangzókat, a selypítő görög szóvégeket, az egyforma kavicsgömbölyűre csiszolódott neveket kitöltik a lustán, tele szájjal, öblösen ejtett magánhangzók, mindegyikben megbújik egy diftongus. Persze közben a tenger kimosott a partra franciákat is, és spanyolokat, akik uralkodni akartak a sziget fölött, mert szilárd szárazföldnek nézték, és nem ismerték fel a délibábtermészetét, és körkörös fenyegetettségéből menekülő görögöket és albánokat, akik bölcsen nem az elpusztított életeiket próbálták itt cserepenként újraépíteni, hanem rábízta magukat erre a helyre, amely véglegesen sosem tette le voksát egyetlen kontinens mellett sem. Azóta is érkeznek naponta a hajók és a hajótöröttek. A sikátor bejáratánál, amelyben lakom, és amely a respektábilis Via Bologna nevet viseli, bár éppúgy nincs köze a testes és forradalmi-balos egyetemi városhoz, ahogy szomszédjának a két világ közti skizofréniában szenvedő Trieszthez, van egy utcai csap, ahová reggeltől estig csoportokban jönnek a környékről kanniszterekkel, palackokkal vizet vinni. Errefelé sok a félig kibelezett ház, ahol folyóvíz sincs, és az újonnan érkezettek közül a legszegényebbeknek ez jut; a konzolidáltabb, egyen-márványlap-padlós balkonokon hatalmas amforákban fogják fel vagy melegítik a napon az esővizet. Többnyire fekete-afrikaiak, de vannak líbiaiak, szíriaiak, tunisziak, bangladesiek, kelet-európaiak is. Beljebb az utcában esténként öt-hat nyelvet lehet hallani; a balkonok majdnem összeérnek, a zsalugáterek mögött is belátunk egymás nappalijába, hálószobájába, átjönnek a konyhából a szagok és a tévéből a zenék, a caponata és az olajban sült tintahal mellett római kömény, kurkuma és fejbekölintő édes, ismeretlen fűszerek, mint az utcákon a jacaranda-fák illata. A jacaranda nem egyszerűen virágzik, hanem virágba borul: a korona apoteózisa, alatta a járda mintha esküvőre volna terítve. S mert belátunk egymás lakásaiba, az emberek nem zárkoznak: a bejáratú ajtók este tárva-nyitva, a szűk utcán néhány lakó kívül a háza elé, vagy focizik a gyerekekkel. A lerohadt homlokzatokkal nem törődnek különösképpen: ők belül laknak. Kelet-európaiként, ahol kínos igyekezettel kozmetikázzuk a homlokzatainkat, nehéz ezt elképzelni. (A bölcsészkar bejárata: gázos, hámló vakolatú mellékudvar, mint egy falusi vicinális-állomás, ahol a vágány melletti üvegtető rég kitorrt; egy árkáddal beljebb hámló árkádos kerengő. Az ajtón belül minimalista hiper-

modern dizájn, nyitott fedélszékes deszkamennyezetekkel. És persze a legkisebb szeminárium teremben is van kivetítő és légkondi.)

Kínai apa igyekszik két kisgyermekkel; a négyévesforma kislány elesik, csúnyán beveri a térdét az aszfaltba. Aia, mondja, murisan összeráncolja a homlokát, de nem sír fel. Az apa felnyalábolja, és sztenderd olaszul mondja neki, hogy máskor nézzen a lába elé. Második naptól köszönünk egymásnak a két kicsi öregasszonnyal, akik esténként az ajtó előtt ülnek a szomszédokkal, túl hangos buona serámra arcukat pingg, elfutja a mosoly. Szégyenlősen próbálom fél kézzel eltakarni a fényképezőgépet. Az utca olyan, mint egy függőleges falu.

Minden reggel a bejárat előtt egy parkoló autó alól egy szürke macska méreget bizalmatlanul, de nem szalad el. Többen is etetik, ahogy errefelé az állatokat: minden térnek megvan a saját jól táplált kutyája, naphosszat alszanak két cserépbe ültetett pálma közt, a legnagyobb forgalomban is laposan kinyúlva fekszenek, és csak akkor rebben meg a szempillájuk, ha álmodnak. Gyakran álmodnak, a legőrültebb dzsemboriban is, ilyenkor még jobban mosolyognak. Az emberek gondosan kikerülik őket még a biciklisávon is, minden harmadik rájuk nevet, de sokan simogatják is őket. Kedvesek minden kóbor állathoz és kóbor emberhez, mint akik tudják, hogy csak bérlői ennek a városnyílásnyi égnek. A szigeten még a növények is bevándorlók: a mondén századfordulós allék és a domboldalra felfutó villanegyedek utcáinak két oldalán trópusi dél-amerikai jacaranda-fák, a burjánzó parkokban datolyapálmák és banánfák, és díszhelyen mindenütt egy-egy őshüllőszerű, óriás magnólia-fikusz, *Ficus macrophylla columnaris*, amely oszlopszerű, csavarodó légyökereket enged le a talajig, ahol kitalpasodva belegyökereznek a földbe, így a párhuzamos törzsek az eredeti harmincszorosára vastagodnak: egy fa egy egész erdő.

Utolsó reggel, amikor a bőröndömet húzom az állomás felé, a sikátor szájánál fekszik elütve a szürke macska, valamilyen jármű egészen beletaposta a macskakövekbe. Vajon melyik motorino nem engedte átfutni szegényt? Mielőtt kiélnék a via Roma sarkára, megállok még egyszer a megroggyant kerítésfalra folyt ciklámenlila bougainvilleánál, ennél a köznapi robbanásnál. Nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy nem elütötték, hanem lezuhant a tetőről, mert repülés közben elvakította a reggeli káprázat.